

ULLADA AL PATRIMONI CULTURAL DE BURJASSOT (XV)

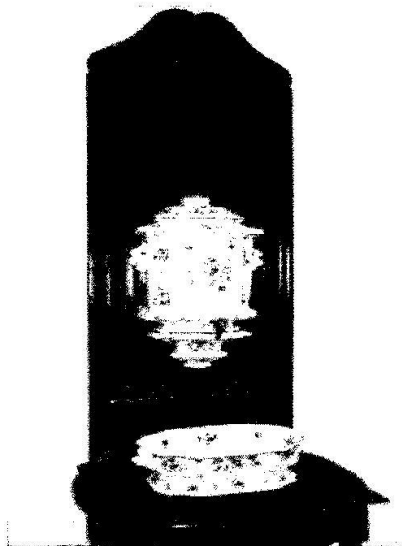
Per Santiago López García

(Autor del treball: *Costumari Burjassoter*).

Quan parlem que Burjassot es mereix tindre un museu on es valore i potencie el ric patrimoni històric, artístic i etnogràfic que s'ha generat en el nostre poble no parlem sense motius. De fet, ací, en esta revista, estem mostrant, encara que siga poquet a poquet, una part d'eixe patrimoni cultural; concretament el que per adverses circumstàncies ha anat a parar, generalment, a diversos museus i col·leccions forànees al nostre municipi.

En l'anterior revista, publicada en la primavera d'enguany, tractàrem sobre una obra d'art: un aiguamans «*aguamanil*» d'obra d'Alcora, que desaparegué a ran de les conseqüències del saqueig i desmans que patí l'ermita de Sant Roc durant les accions militars de l'exèrcit napoleónic.

Dita peça de ceràmica perteneixia al mobiliari de l'ermita i provenia de la fàbrica del comte d'Aranda ubicada en la població d'Alcora (en la comarca de l'Alcalatén) fàbrica fundada en 1727 per Buanaventura Pedro de Alcántara Ximénez de Urrea, nové comte d'Aranda, en terres de la seua propietat. Un conjunt (format per dos peces) molt semblant a l'ací fotografiat, puix l'original es pergué com he dit adés per l'espoli patit en les accions militars de 1810 en la comarca de l'Horta, i que tenim l'esperança que algun dia aparega.

Ara, en esta ocasió, anem a tractar sobre una atra obra d'art molt interessant, de la que tenim referència en unes publicacions que va fer l'eminent col·leccionista D. Manuel González Martí, tant en la corresponent a la seua obra enciclopèdica de tres volums titulada «*Cerámica del Levante Español*» publicada entre els anys 1944 i 1952 on comentava el descobriment d'un medalló o tondo ceràmic de gran mèrit artístic en una casa de Burjassot i donava la

possible explicació del seu origen. Així com en un posterior article on extraïa diverses dades titulada *La casa de Bernardo Perales en Burjasot* publicat en el periòdic *Levante* de data 12 octubre de 1960, informació que més tard va ser arrelplega en una ressenya del bol.letí nº 3 de l'entitat cultural local El Piló de l'any 1982.

El cas és que el gran erudit col·leccionista D. Manuel González Martí (1877-1972), que com vostés sabran va ser el creador del Museu Nacional de Ceràmica i Arts Sumptuaries instal·lat en el palau del Marqués de Dos Aigües, feya referència a una peça de majòlica del segle XV fabricada en Itàlia i trobada en Burjassot.

Concretament, es tracta d'un «tondo» (paraula d'origen italià que significa redó) o medalló circular escultòric de terracota esmaltada de tipus majòlica (fang cuit) de procedència «florentina» (es dir de Florència) corresponent al «quattrocento» (es dir al renaixement italià).

El cas és que l'erudit col·leccionista D. Manuel González Martí (*Folchi*) tingué una gran relació ab Burjassot i gràcies ad ell s'arrelplegaren i documentaren diverses obres d'art relacionades ab el nostre poble. Així, en el seu llibre de tres volums *Ceràmica del Levante Español* va fer referència a la localització d'un «rondó» (com anomena ell) o gran medalló de ceràmica en una casa del poble ab estes paraules:

«Cuando hacia 1891 iba a procederse a la venta de una casa construída en la calle Méndez Múñez, hoy Primavera, en Burjasot, por su propietario, don Juan Bautista Baugeni Rigoti, a don José Bernal Macías, comerciante de vinos, se encontró empotrado en una de las paredes del huerto un disco cerámico de idénticas características cerámicas que el del Convento de la Trinidad, pero de más reducidas dimensiones: sólo cincuenta centímetros de diámetro.

Estaba cubierto de una espesa capa de cal, por las repetidas veces que se había enjalbegado la pared.

El propietario de la finca, un señor de origen italiano, lo arrancó al tiempo de la venta y lo depositó en la fábrica de cerámica de don José Ros, situada en la carretera de Valencia a Burjasot, a donde se obtuvo un molde de yeso. El original se lo llevó el señor italiano, que por aquellos años explotaba la fonda de la estación de Tarragona, habiéndose perdido en la actualidad el rastro de la interesante cerámica.

El medallón, modelado en altorrelieve, es de una pieza, y las figuras de la Virgen y el Niño se barnizaron de blanco, destacado del fondo azul celeste. El grupo aparece encerrado por una guirnalda de flores y frutas, utilizando para su colorido el verde, el amarillo y el morado.»

I continuava ab la possible explicació sobre la presència en Burjassot de tan interessant ceràmica del Renaixement italià del quatrecentes.

I adjunta una fotografia (ab la fig. 464) en la que es diu: *«Rondó cerámico de 50 cm. de diámetro, obra robbiana aparecida en 1891 en la tapia de una casa de Burjasot en la calle de la Primavera, propiedad entonces de don Juan Bautista Baugeni Rigoti.»*

Nota.- Al respecte d'este article hi ha que aclarar que la fàbrica a que se referix l'autor, D. M. González Martí, en realitat es tractava de la fàbrica de majòliques d'estil hispano-àrab ab reflex metàl·lic que instal·lada en Benicalap, junt al camí de València a Burjassot, fàbrica coneguda con «La Ceramo», era propietat, en 1891, dels senyors Josep Ros i del Sr. Urgell.

Així mateix, al nomenar el ¿carrer Primavera? convé que Vostés sapien que no és el mateix carrer Primavera que coneguem actualment. Puix quan escrigué el llibre el Sr. G. M. (entre 1944 i 1952) dit nom corresponia a un carrer que poc abans portava el rótul de c/ Méndez Núñez i que era el mateix que ara està prop de la plaça del Pou (situada en la part més antiga del poble).

Com he dit adés, també al respecte d'esta troballa, publicá posteriorment el Sr. González Martí un artículo en el periódic *Levante*, de data 12 octubre 1960, on tornava a tractar del tema ab estes paraules:

«*La casualidad descubre en 1891, a tiempo de se iba a proceder a la venta de una casa en la calle de Méndez Núñez, hoy Primavera, por su propietario don Juan Bautista Baigeni Rigoti, a don José Bernal Macías, comerciante de vinos, y empotrado en una de las paredes del jardín o corralillo un bello rondó de cincuenta centímetros de diámetro de cerámica italiana perteneciente al siglo XV, contemporáneo de Jacomart, que apenas se advertía su presencia por las repetidas capas de enjalbegado de cal.*»

I a continuació es preguntava:

«*¿Quien lleva hasta lugar tan modesto el merítísimo medallón?*»

Cal dir que en dit artículo l'erudit D. Manuel G. M. tornava a esposar una interessant tesis sobre l'arribada d'esta obra d'art a Burjassot, i que ací, per falta d'espai, no podem ara reproduir, pero que Vostés poden consultar en les publicacions citades.

De totes maneres, en el llibre i en l'article de D. Manuel apareix una fotografia del medalló o tondo d'obra, que és la que ací reproduïm.

Dades identificatives:

Títul.- Tondo o medalló ab la Mare de Déu i el seu fill al braç.

Tècnica.- Multicocció de ceràmica de terracota esmaltada (majòlica vidriada).

Data.- Segle XV

Mesures.- Al voltant de 50 cm. de diàmetre.

Motiu.- Es tracta de l'imatge de la Mare de Déu ab el seu fill chiquet al seu braç dret, impresa en alt-relleu en un disc central vorejat d'una orla de guirnaldes ab motius vegetals.

Autoria de la peça ceràmica.- Del taller dels Robbia (artistes italians), probablement de Luca Della Robbia.

Estil.- Renaixement italià (*quattrocento*).

Dades tècniques de l'autor.

L'escola florentina de la ceràmica escultòrica produí excel.lents artistes, com és el cas de Luca Della Robbia i els seus deixebles, possiblement autors del tondo portat a Burjassot. Cal dir que la peça original va ser redescoberta en 1891, pero que immediatament va eixir de Burjassot sense que s'haja tornat a tindre noticia d'ella. Per tant, sols tenim la descripció que va fer l'erudit D. Manuel, així com la fotografia que es va fer de la copia treta en algeps. Pero ens dona una descripció comparant-la ab un altre tondo que sí es conserva procedent del convent de la Trinitat en València, encara que este possiblement seria d'època posterior, l'autor del qual és (segons opinió de D. Manuel) Benedetto da Maiano, i que no obstant atres atribuïxen l'autoria als Buglioni (discípuls dels Robbia).

D. Manuel nomena que dita terracota té policromia, pista que podria orientar respecte a atres artistes d'esta tècnica que generalment empraven el vidriat en blanc i blau, característica que evolucionà als colors com el verd, groc i morat gràcies al taller de l'iniciador de la saga Luca Della Robbia, que viví entre 1400 i 1482. Encara que tampoc podem descartar al seu nebot Andrea, o als Maiano.

Descripció del tondo o medalló circular de ceràmica.

El seu diàmetre era de 50 cm., casi la meitat del depositat en el Museu de ceràmica de València procedent del convent de la Trinitat .

Este tipus de preciosa obra d'art adquirí el seu apogeu durant el renaixement italià, concretament durant el segle XVI en que se realizava en grans peces ceràmiques circulars ab un estil pictòric del «istoriato» per a la decoració de majòlica (encara que ya s'havía posat de moda en el segle XV).

Andrea della Robbia i altres membres de la seua família crearen «tondi» de terracota vítrea, que normalment estaven enmarcats dins d'una corona de fruites i fulles, que s'encastaven en parets estucades.

La tècnica es basava en la multicocció de ceràmica de terracota esmaltada (també coneguda com majòlica vidriada).

Tal com encertadament descriu el diccionari *Valencia Salt*, per majòlica, s'enten el terme que s'aplica a la ceràmica ab reflexos metàl·lics que es fabricava a Itàlia als segles XV i XVI, a imitació de la tradició hispanoàrab arribada a este país des de Mallorca, d'on prengué el nom.

Este tondo, en concret, no estava sols vidriat en blanc i blau sino en colors com el verd, groc i morat; característica que possiblement ens dirigix a una datació posterior als primers artistes del taller dels Robbia.

Agraint l'amable atenció de tots vostés.
Cordialment,

Santiago L.G.
Nadals 2013